

แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ
ชุมชนไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี

Framework for construction, building extension or building renovation of the landless villages in
Bangchan Subdistrict, Khlung District, Chanthaburi Province

ปริญ์น บานชื่น
แทนศรัทธา อติอนูวรรตน์

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณบูรณาการวิจัยและนวัตกรรม

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

บทคัดย่อ

แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางขัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเพื่อสำรวจและศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนไร่แผ่นดิน และเสนอแนวทางแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ตลอดจนเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน รวมไปถึงผู้ประกอบการภายนอกที่จะเข้ามาลงทุนหรือก่อสร้างในพื้นที่ชุมชนเกี่ยวกับการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว โดยที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติภายในพื้นที่ และยังสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน โดยวิธีการดำเนินการวิจัยนั้น เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย และการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ที่เป็นปัจจุบัน จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยยึดหลักเกณฑ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก ซึ่งประกอบไปด้วย ลักษณะทางกายภาพของสภาพแวดล้อมและชุมชน, ลักษณะการใช้พื้นที่คนในชุมชนและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและของอาคารบ้านเรือนประเภทต่างๆภายในชุมชน ตลอดจนข้อจำกัดต่างๆในการเลือกใช้วัสดุ การขนส่ง และวิธีการก่อสร้างภายในพื้นที่ของชุมชนไร่แผ่นดิน หลังจากนั้นจึงทำการกำหนดเงื่อนไขที่จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารของชุมชนแห่งนี้ หลังจากนั้นจึงทำการกำหนดแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดินต่อไป จากการดำเนินการวิจัยพบว่า แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดินที่ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงระบบพื้นที่ของบ้านพักอาศัยแบบดั้งเดิมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่ชานหน้าบ้านของบ้านแต่ละหลัง ให้ยังคงมีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่ชานในแบบดั้งเดิม เพื่อเป็นการรักษาอัตลักษณ์และบรรยากาศในภาพรวมของชุมชนเอาไว้ สำหรับด้านการเลือกใช้วัสดุ ควรมีการเลือกใช้วัสดุที่สามารถขนส่งทางเรือได้สะดวก ตลอดจนต้องเป็นวัสดุที่ไม่ทิ้งสารปนเปื้อนลงสู่แม่น้ำและดินเลน และในด้านวิธีการก่อสร้างอาคารภายในชุมชนนั้น ควรเลือกใช้วิธีการก่อสร้างที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพของพื้นที่ เช่น การเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลของน้ำหรือดินตะกอน และทางด้านของเสียงที่จะเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการก่อสร้างที่อาจจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในชุมชนหรือสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้

คำสำคัญ: ชุมชนไร่แผ่นดิน, รูปแบบทางสถาปัตยกรรม, อัตลักษณ์และวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน, ระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติ

Abstract

Guidelines for constructing, extending or renovating buildings for sustainable tourists of the landless village, Bang Chan Subdistrict, Khlung District, Chanthaburi Province This research is to survey and study the architectural patterns and environment of the landless village. And propose guidelines for constructing, extending or renovating buildings for tourists that are suitable for their lifestyles and livelihoods. Environment and natural resources within the village As well as creating knowledge and understanding for people in the village Including external entrepreneurs who will invest or construct in the village area in connection with the construction, extension or renovation of buildings. For tourism Without causing impacts on ecosystems and natural resources within the area. And still able to maintain the identity and way of life of the local fisherman. By the way of conducting research It starts with collecting data which is divided into 2 steps: document gathering and related research. To build up knowledge of issues related to the research topic. And field data collection To obtain information based on the reality of the area that is current. The data was then analyzed based on the research objectives. Which consists of The physical characteristics of the environment and village, the use of space people in the village, and the architectural styles and of the various types of buildings within the village. As well as limitations on material selection, transportation and construction methods within the area of the landless village. After that, the conditions that would affect the architectural style and the ways in which the buildings were built, renovated or renovated in this village were established. After that, the guidelines for the construction, extension or improvement of the buildings for sustainable tourist support of the landless village have been determined. From conducting research, it was found that Guidelines for constructing, extending or renovating buildings for sustainable tourists of the landless village that have been studied It must be taken into account the traditional housing space system of the village. Especially in the front porch area of each house To continue to look close to the traditional terrace area. In order to maintain the identity and the overall atmosphere of the village. For material selection There should be a selection

of materials that can be easily transported by sea. It must also be a material that does not leave contaminants into rivers and peat. And in terms of building construction methods within that village Should choose to use construction methods that do not affect the environment. Both in terms of changing the physical condition of the area. Such as a change in the direction of the flow of water or sediment And the noise that will occur during the construction process that may affect the people in the village or the animals living nearby.

Keyword: Guidelines for Conserve, Land development and Land use in the landless village to create cultural heritageImmunity

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี เป็นโครงการวิจัยภายใต้แผนงานเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ การพัฒนาพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนไร่แผ่นดินเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางมรดกวัฒนธรรมให้กับชุมชน โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2563 ซึ่งโครงการวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบที่ให้การสนับสนุนด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร สำหรับการติดต่อประสานงานตลอดระยะเวลาการดำเนินงานภายใต้แผนงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลบางชันที่ให้ความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัย

ขอขอบคุณชาวบ้านในชุมชนบ้านแหลมหญ้าที่ให้ความร่วมมือในการสำรวจและเก็บข้อมูล ตลอดจนให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ ภาษาไทย	ข
บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	3
1.5 สมมติฐาน และกรอบแนวคิดของงานวิจัย	3
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.8 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนที่ศึกษา	5
2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับเรือนพื้นบ้านชาวประมง	5
2.3 ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง	6
2.4 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินชายฝั่ง	8
2.5 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนา	10
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	12
3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	12
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	13
3.3 การกำหนดเงื่อนไขและสร้างแนวทาง	13
บทที่ 4 ผลการวิจัย	14
4.1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล	14
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	17
4.3 ผลการกำหนดเงื่อนไข	29
4.4 ผลการกำหนดแนวทาง	29

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	32
บรรณานุกรม	34
ประวัติย่อผู้วิจัย	35

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	ภาพถ่ายแสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชน	15
ภาพที่ 2	ภาพถ่ายแสดงลักษณะทางสัญจรภายในชุมชน	15
ภาพที่ 3	ภาพถ่ายแสดงบรรยากาศของวิถีชีวิตของคนในชุมชน (1)	16
ภาพที่ 4	ภาพถ่ายแสดงบรรยากาศของวิถีชีวิตของคนในชุมชน (2)	16
ภาพที่ 5	ภาพถ่ายแสดงลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนแหลมหญ้า	18
ภาพที่ 6	ภาพถ่ายแสดงลักษณะของพื้นที่อยู่อาศัย	18
ภาพที่ 7	ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ส่วนของชาน ใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำประมง	19
ภาพที่ 8	ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ส่วนของชาน ใช้เป็นพื้นที่สำหรับตากสัตว์ทะเล	19
ภาพที่ 9	ภาพถ่ายแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของพื้นที่ภายนอกและพื้นที่ภายใน	20
ภาพที่ 10	ภาพถ่ายแสดงพื้นที่สาธารณะของชุมชนแหลมหญ้า	20
ภาพที่ 11	ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ทางสัญจรของชุมชนแหลมหญ้า	21
ภาพที่ 12	ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ทางเดินสาธารณะที่ชาวบ้านภายในชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน	21
ภาพที่ 13	ภาพแสดงลักษณะของการวางตัวเรือนที่เชื่อมต่อกับทางเดินสาธารณะ	22
ภาพที่ 14	ภาพแสดงลักษณะของการวางอาคารของตัวเรือนแบบดั้งเดิม	23
ภาพที่ 15	ภาพแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือนแบบดั้งเดิม	23
ภาพที่ 16	ภาพแสดงลักษณะของการวางอาคารของตัวเรือนแบบสมัยใหม่	24
ภาพที่ 17	ภาพแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือนสมัยใหม่	24
ภาพที่ 18	ภาพแสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน (1)	25
ภาพที่ 19	ภาพแสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน (2)	26
ภาพที่ 20	ภาพแสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน (3)	26
ภาพที่ 21	ภาพถ่ายแสดงพาหนะและลักษณะในการขนส่ง	27
ภาพที่ 22	ภาพแสดงวัสดุและลักษณะของการก่อสร้าง (1)	28
ภาพที่ 23	ภาพแสดงวัสดุและลักษณะของการก่อสร้าง (2)	28
ภาพที่ 24	ภาพกราฟิกแสดงผังบ้านแบบเดิม	30
ภาพที่ 25	ภาพกราฟิกแสดงรูปด้านหน้าของบ้านแบบดั้งเดิม	31
ภาพที่ 26	ภาพกราฟิกแสดงรูปด้านข้างของบ้านแบบดั้งเดิม	31

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

การวิจัยนี้มีจุดสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสภาพแวดล้อมจากการเข้ามาของการท่องเที่ยว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามยุคสมัย ทำให้เกิดการก่อสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารบ้านเรือน ซึ่งส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของชุมชนไร้แผ่นดิน และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน รวมถึงส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศโดยรอบได้

เนื่องจากในปัจจุบันกระแสความนิยมของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวิถีชีวิตนั้น กำลังได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวของสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ชุมชนไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เป็นอีกหนึ่งจุดท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีที่เริ่มมีบทบาทสำคัญ และมีชื่อเสียงมากขึ้นเรื่อยๆตามลำดับ การที่ชุมชนไร้แผ่นดินแห่งนี้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการซื้อขาย เกิดการจ้างงาน เกิดอาชีพใหม่ๆ และมีเม็ดเงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของผู้คนในชุมชน แต่สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาพร้อมๆกับนักท่องเที่ยวและเม็ดเงินจากการท่องเที่ยวก็คือการก่อสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารบ้านเรือน รวมถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมต่างๆภายในชุมชน เพื่อรองรับและตอบสนองต่อความต้องการทางการใช้สอยของผู้คนที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีลักษณะการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของทั้งผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเองและผู้คนจากภายนอกที่เข้ามาท่องเที่ยวและเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ในปัจจุบันชุมชนไร้แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ได้มีการก่อสร้างอาคารประเภทรีสอร์ทหรือโฮมสเตย์ เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับให้บริการและรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวและทำกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนขึ้นมาแล้วหลายแห่ง และจากแนวโน้มของกระแสความนิยมทางการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวิถีชีวิตในปัจจุบัน จึงทำให้มีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะมีการก่อสร้าง การต่อเติม หรือการปรับปรุงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมขึ้นอีกหลายแห่งภายในชุมชนไร้แผ่นดินแห่งนี้ เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับให้บริการและรองรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งจากผู้ประกอบการภายนอกที่จะเข้ามาลงทุนในพื้นที่ชุมชนหรือจากชาวบ้านในชุมชนเองที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนอาชีพหรือหารายได้เสริมจากธุรกิจการท่องเที่ยว

ทั้งนี้การก่อสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมนั้น หากขาดการควบคุมดูแล หรือขาดแนวทางในการออกแบบที่ดีก็จะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและเสียหายต่อสภาพแวดล้อมและบริบทของพื้นที่ที่อาคารนั้นตั้งอยู่ได้ ทั้งในแง่ของความกลมกลืนและความงามทางทัศนียภาพ หรือหากเลวร้ายที่สุดอาจถึงขั้นทำลายสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของพื้นที่ได้ ซึ่งในปัจจุบันทางจังหวัดจันทบุรีและองค์การบริหารส่วนตำบลบางชั้น ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลพื้นที่ของชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้ยังไม่ได้มีการกำหนดแนวทาง แนวปฏิบัติ ข้อกำหนด หรือเงื่อนไขในการก่อสร้าง การต่อเติม หรือการปรับปรุงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในพื้นที่ของชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้เพื่อให้เป็นการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของพื้นที่

คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะจัดทำโครงการศึกษาและกำหนดแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชั้น อำเภอขลุงจังหวัดจันทบุรี เพื่อในท้ายที่สุดแล้วจะสามารถนำข้อสรุปจากการสำรวจ การศึกษาวิจัย และการทดลองไปใช้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขประกอบการพิจารณาในการที่จะก่อสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมภายในชุมชนแห่งนี้ เพื่อให้เป็นการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของพื้นที่ให้ยังคงความสมบูรณ์ไว้ต่อไป และนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นต้นแบบและแนวทางในการพัฒนาชุมชนไร่แผ่นดินหรือชุมชนอื่นๆที่มีลักษณะใกล้เคียงกันต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชั้น อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน รวมไปถึงผู้ประกอบการภายนอกที่จะเข้ามาลงทุนหรือก่อสร้างในพื้นที่ชุมชนเกี่ยวกับการสร้าง ต่อเติมหรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติภายในพื้นที่ และยังสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชั้น อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรภายในชุมชน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านข้อมูลการศึกษา

- ศึกษารูปแบบทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี
- ศึกษาเงื่อนไข และปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบและลักษณะของสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตด้านผลลัพธ์

- เสนอแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติภายในพื้นที่ และยังสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านไว้ได้

1.4 วิธีดำเนินงาน

- ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ลงพื้นที่ เพื่อสำรวจและศึกษาลักษณะและรูปแบบของสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี
- วิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา เพื่อกำหนดเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อการกำหนดแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน ไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี
- สร้างทางเลือกของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจากเงื่อนไขและปัจจัยข้างต้น เพื่อให้สามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และรักษาระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่
- สรุปแนวทางของการก่อสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี
- จัดทำรายงาน เผยแพร่ผลงานและข้อมูลวิจัย

1.5 สมมุติฐาน และกรอบแนวคิดของการวิจัย

การเสนอแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรีนั้น สามารถรักษาไว้ซึ่ง

อัตลักษณ์และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน ตลอดจนป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ด้านวิชาการ	เกิดแนวทางในการก่อสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคาร สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จังหวัดจันทบุรี
ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ	เกิดการพัฒนาพื้นที่สำหรับรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนที่สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว และไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน
ประโยชน์ด้านสังคม	ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน
ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม	ชาวบ้านในชุมชน สามารถอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม และทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

1.7 นิยามศัพท์

ชุมชนไร่แผ่นดิน หมายถึง ชุมชนหรือกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาเขตเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยที่พื้นที่ตั้งของชุมชนนั้นไม่ได้อยู่บนผืนแผ่นดิน แต่อยู่ในเขตชุ่มน้ำ มีน้ำล้อมรอบ โดยคำว่า "ไร่แผ่นดิน" ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงผู้อพยพที่ไร้สัญชาติหรือผู้ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย

รูปแบบทางสถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆทางสถาปัตยกรรมที่สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ หรือสร้างเครื่องมือที่มีความเกี่ยวข้องได้

อัตลักษณ์ของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้

ระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติ หมายถึง โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต ทรัพยากรทางธรรมชาติ และบริเวณแวดล้อมที่สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ดำรงอยู่ โดยเฉพาะเป็นปัจจัยที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตที่มนุษย์สามารถเสาะแสวงหามาใช้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัย

2.1 ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนที่ศึกษา

ชุมชนไร่แผ่นดินตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำเวฬุญกโอบล้อมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์เป็นชุมชนเก่าแก่อันมีประวัติอันยาวนานกว่า 100 ปี พ.ศ. 2410 หรือประมาณ 135 ปีมาแล้วตามหลักฐานการจัดตั้งชุมชนที่อ้างอิงจากใบวิสุคามสีมาของโบสถ์วัดบางชันเมื่อปี พ.ศ. 2441 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความเป็นมาของชุมชนและการเข้ามาจับจองที่อยู่อาศัยของชาวบางชันนั้นมีระยะเวลาที่ยาวนาน โดยถือกำเนิดจากชาวอ.ลุ่มและชาวจีนได้มาบุกเบิกอพยพกันเข้ามาก่อตั้งเป็นชุมชนขึ้น และได้ลงหลักปักฐานประกอบอาชีพประมงอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ตั้งแต่ในอดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันตำบลบางชัน มีจำนวน 6 หมู่บ้าน เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 64.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 40,305 ไร่ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นป่าชายเลน ซึ่งพื้นที่ร้อยละ 95 อยู่ในเขตป่าสงวนและพื้นที่เกษตรกรรมอีกประมาณ 19,050 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปมีสภาพเป็นเกาะและป่าชายเลนมีลำคลองน้ำเค็มไหลผ่านหลายสาย โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชน ติดต่อกับชายทะเล วิถีชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้แก่ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอย วางลอบปู แร้วปู เบ็ดราว เบ็ดธง อวนปู อวนลอยกุ้ง กรำ แห และโพงพาง เป็นต้น

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับเรือนพื้นบ้านชาวประมง

2.2.1 เรือนพื้นบ้านชาวประมง

ผู้มีอาชีพประมงอาศัยการจับสัตว์น้ำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จึงอาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำและตามลำน้ำทั่วไป โดยจะตั้งหมู่บ้าน ตามสภาพภูมิประเทศ ที่เอื้ออำนวยต่อความสะดวก ในการดำรงชีวิต เช่น แถบปากแม่น้ำ ริมขอบทะเลอ่าวไทย ตามเกาะชายฝั่งในมหาสมุทรอินเดีย แถบอ่าวภูเก็ต และทะเลอันดามัน นอกจากนั้น สภาพลมฟ้าอากาศก็มีผลต่อการเกิด โยกย้าย และเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านดังกล่าวด้วยจากสภาพภูมิศาสตร์ และสภาพลมฟ้าอากาศนี้ ทำให้เกิดหมู่บ้านชาวประมงขึ้นได้ 2 ลักษณะคือ

1. หมู่บ้านริมทะเลเป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้น จากผลของการประกอบอาชีพโดยตรง เพราะชาวประมงจะเลือกทำเลในการจับสัตว์น้ำที่เหมาะสมแล้วจึงตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมทะเลนั้นๆ เพื่อสะดวกในการออกทะเลทุกวัน และสะดวกในการนำเรือเข้าออก เมื่อเวลาออกจับสัตว์น้ำและนำขึ้นฝั่ง เพื่อส่งไปจำหน่ายเป็นสินค้า หมู่บ้านจะขยายตัวไปตามความยาวของชายฝั่งทะเล การเลือกที่

ตั้งหมู่บ้านเหล่านี้ มักจะพยายามหลบหลุมมรสุม โดยหาที่ตั้งที่เป็นอ่าว มีภูเขากำบัง หรือมีหมู่ต้นไม้ใหญ่บังลม เช่น ดงมะพร้าว ดงแสม และป่าโกงกาง เพื่อทำหน้าที่เป็นแนวต้านลม หมู่บ้านเหล่านี้มีทั้งชาวประมงน้ำตื้น (จับสัตว์น้ำตามชายฝั่ง) และประมงน้ำลึก ส่วนมากเป็นประมงน้ำตื้น เพราะประมงน้ำลึก ต้องใช้ทุนในการประกอบอาชีพสูง ประมงน้ำตื้นนี้จึงทำให้เกิดลักษณะเรือนชาวประมงริมทะเลขึ้นอีกแบบหนึ่ง เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยให้กับเครื่องมือจับสัตว์น้ำ คือ มีการสร้างสะพานทางเดินให้ชาวทอดออกไปริมทะเลสุดชายหาด และตรงปลายสะพานจะมีเรือนพักสินค้าหลังใหญ่ใช้ร่วมกัน เรียกว่า "โรงโป๊ะ" เนื่องจากใช้โป๊ะเป็นเครื่องมือจับปลา ส่วนช่วงระหว่างสะพานทำเป็นที่จอดเรือขนส่งสินค้า

2. หมู่บ้านริมแม่น้ำลำคลอง เป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ๆกับทางออกสู่ทะเล บริเวณปากแม่น้ำหรือปากคลอง และขยายตัวเป็นแถวลึกเข้าไป เป็นทำเลที่เหมาะสมในการตั้งบ้านเรือน เพราะหลบหลุมมรสุมได้ดี เรือนพักอาศัยสามารถต่อเติมขยายค้ำยันยาวได้มาก แต่ต้องทำท่อน้ำขนส่งสินค้าหลายระดับ เพื่อความเหมาะสมในเวลาน้ำขึ้นและน้ำลง

2.2.2 ลักษณะเรือนพื้นบ้านชาวประมง

เรือนพื้นบ้านชาวประมง เป็นเรือนที่ตั้งอยู่ในบริเวณริมทะเลอ่าวไทย เช่น สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และเกาะลันตา กระจับปี่ เป็นต้น เป็นเรือนยกใต้ถุนสูงประมาณ 3 เมตร ประเภทเรือนเครื่องผูกผสม ชนิดครึ่งน้ำครึ่งบก หรือชนิดบนบก หลังคาทรงจั่วมุงด้วยจาก โครงไม้ทั่วไปเป็นไม้ไผ่ เสาเดิมเป็นไม้ไผ่ ต่อมาเปลี่ยนเป็นไม้เบญจพรรณ (ไม้จริงหรือไม้เนื้อแข็ง) พื้นเดิมเป็นพื้นฟาก ต่อมาเปลี่ยนเป็นพื้นไม้จริง ฝาไม้ไผ่ขัดแตะโปร่ง ระบายอากาศได้ดี ไม่นิยมเจาะหน้าต่าง ด้านหนึ่งทำเป็นชานลดระดับ มีสะพานทางเดินติดต่อไปยังกลุ่มเรือนหลังอื่นๆ ซึ่งเป็นเรือญาติ หรือเพื่อนบ้าน ด้านที่ติดชานจะลดระดับทำท่อน้ำเทียบเรือ ด้านหนึ่งของเรือนที่หันออกสู่แม่น้ำหรือทะเล จะปักเสาไม้ไผ่ไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อกันคลื่น มีชานกว้างด้านหน้า นอกจากจะใช้ประโยชน์ขนส่งสินค้าขึ้นลงแล้ว ยังใช้พื้นที่นี้ตากปลาที่ทำเค็มไว้ให้แห้ง ตลอดจนเก็บหมักสินค้าบางชนิดด้วย การประกอบอาชีพเจริญขึ้นตามลำดับ ทำให้ชาวประมงที่อยู่เรือนเครื่องผูกชั่วคราว มีฐานะดีขึ้น ได้เปลี่ยนเป็นเรือนไม้จริงถาวรในภายหลังเป็นจำนวนมาก

2.3 ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 ลักษณะดินป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรี

ดินป่าชายเลนในจังหวัดจันทบุรีสามารถขุดหน้าตัดดินได้ลึกประมาณ 40 เซนติเมตร ลักษณะดินที่พบมีองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทรายรองลงมาเป็นดินเหนียว และ มี ดิน ทรายบ้างเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 40.94, 30.18 และ 19.88 ตามลำดับ ความละเอียดของเนื้อดิน

ส่วนมากเป็นดินที่มีเนื้อละเอียดถึงละเอียดมาก คือ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่า 1-2 มิลลิเมตร มีกลิ่น ส่วนใหญ่เป็นกลิ่นซากพืช ซากสัตว์

ที่ความลึก 0-5 เซนติเมตร เมื่อเทียบสีของดินพบว่าส่วนมากร้อยละ 42.05 อยู่ในกลุ่มสีน้ำตาลอมส้ม (5YR) และส่วนอื่นที่มีสีอยู่ในกลุ่มสีเทาอมเขียว (G1), สีน้ำตาลอมแดง (2.5YR), สีเทาอมฟ้า (G2), สีน้ำตาลอมเหลือง (10YR) และสีน้ำตาล (7.5YR) คิดเป็นร้อยละ 30.68, 15.91, 5.68, 3.41 และ 2.27 ตามลำดับ อุณหภูมิอยู่ในช่วงระหว่าง 27.4-36.8 องศาเซลเซียส (เฉลี่ย 30.8 องศาเซลเซียส) มีค่า pH อยู่ในระหว่าง 3.0-7.9 โดยส่วนมากพบอยู่ในช่วงระหว่าง 6.10-6.59 จัดอยู่ในกลุ่มดินเป็นกรดเล็กน้อย พื้นที่หน้าตัดร้อยละ 98 ไม่พบรากไม้ จุดประและหินปะปน

ส่วนที่ความลึก 5-40 เซนติเมตร อุณหภูมิอยู่ในช่วงระหว่าง 25-33.1 องศาเซลเซียส (เฉลี่ย 29.1 องศาเซลเซียส) มีค่า pH อยู่ในช่วง 3.0-7.8 แต่ส่วนมากอยู่ในช่วงระหว่าง 6.60-7.39 จึงจัดดินบริเวณนี้อยู่ในกลุ่มที่เป็นกลาง พื้นที่หน้าตัดกว่าร้อยละ 47 พบปริมาณรากไม้ปะปนระหว่าง ร้อยละ 2-20 และพื้นที่หน้าตัดมากกว่าร้อยละ 97 ไม่พบจุดประและหินปะปน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าดินในบริเวณนี้มีการระบายอากาศดี ปริมาณคาร์บอนรวมอยู่ในช่วงร้อยละ 0.39-29.00 ค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 5.42 มีปริมาณไนโตรเจนรวมอยู่ในช่วงร้อยละ 0.03-1.39 ค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.24 พื้นที่หน้าตัดดินร้อยละ 44 มีค่าสัดส่วน C : N ratio ของดินน้อยกว่า 20 : 1 และอีกร้อยละ 40 อยู่ในช่วงระหว่าง 20-30 : 1 มีพื้นที่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีค่า C : N มากกว่า 30 : 1 ปริมาณ ฟอสฟอรัสรวมอยู่ในช่วงร้อยละ 0.050-0.489 ค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.037 จากลักษณะโดยรวมถือว่าดินในป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรีมีคุณสมบัติที่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง เหมาะต่อการเติบโตของพืช

2.3.2 สถานภาพป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรี

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้สำรวจสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติพบว่าจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด 219,563.65 ไร่ มีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด 42,297.08 ไร่ และมีพื้นที่ป่าชายเลนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทั้งหมด 213.82 ไร่

2.3.3 พันธุ์ไม้และลักษณะโครงสร้างป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรี

พันธุ์ไม้ป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 16 วงศ์ 14 สกุล และ 22 ชนิด แบ่งกลุ่มป่าชายเลนจากการสำรวจได้เป็น 2 กรณี ดังนี้ 1. พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของต้นไม้ป่าชายเลนสูง (เขตพิทักษ์ป่าชายเลนรักษ์สัตว์น้ำ) ประมาณ 17,790 ไร่ 2. พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของต้นไม้ป่าชายเลนต่ำ (ป่าเสื่อมโทรม เป็นป่าชายเลนบริเวณ คันทากุ้ง และนาุ้งเดิม) ประมาณ 55,920 ไร่

พื้นที่ป่าชายเลนที่มีความหนาแน่นสูง พบพันธุ์ไม้เพียง 4 ชนิดอยู่ในวงศ์ Rhizophoraceae และ Avicenniaceae มีความหนาแน่นเฉลี่ยรวมของต้นไม้ต่อพื้นที่ เท่ากับ 272 ต้น/ไร่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยและความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 14.41 เซนติเมตร และ 17.35 เมตร

ตามลำดับ ค่าดัชนีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ (Shannon - Wiener diversity index) มีค่าเท่ากับ 0.257 ค่าความชุกชุมทางชนิดพันธุ์ (Margalef's index) เท่ากับ 1.1271 และค่าความสม่ำเสมอทางชนิดพันธุ์ (Pielou's evenness) เท่ากับ 0.4296 พันธุ์ไม้ที่มีค่าดัชนีความสำคัญ (Important Value Index) สูงที่สุด คือ โกงกางใบเล็ก มีค่าเท่ากับ 149.98 รองลงมา คือ โกงกางใบใหญ่, แสมขาว และแสมดำ มีค่าเท่ากับ 64.16, 47.45 และ 38.42 ตามลำดับ

พื้นที่ป่าชายเลนที่มีความหนาแน่นต่ำ พบพันธุ์ไม้ป่าชายเลนจำนวน 22 ชนิด มีความหนาแน่นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 76.56 ต้น/ไร่ เส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยเท่ากับ 7.96 เซนติเมตร และความสูงเฉลี่ยเท่ากับ 8.94 เมตร ตามลำดับ ค่าดัชนีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ (Shannon - Wiener diversity index) มีค่าเท่ากับ 0.7783 ค่าความชุกชุมทางชนิดพันธุ์ (Margalef's index) เท่ากับ 5.4320 และค่าความสม่ำเสมอทางชนิดพันธุ์ (Pielou's evenness) เท่ากับ 0.5798 พันธุ์ไม้ที่มีค่าดัชนีความสำคัญ (Important Value Index) สูงที่สุด คือ โกงกางใบเล็ก มีค่าเท่ากับ 91.98 รองลงมา คือ ฝาดดอกขาว , ฝาดดอกแดง และแสมดำ มีค่าเท่ากับ 22.57, 22.48 และ 19.42 ตามลำดับ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินชายฝั่ง

พื้นที่ชายฝั่งทะเล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ แต่ก็มีข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์ตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ สามารถแบ่งการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลได้ ดังนี้

2.4.1 การท่องเที่ยว พื้นที่ชายฝั่งทะเลนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ทั้งจากสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามของเกาะ หาดทราย แนวปะการังและแหล่งหญ้าทะเล แหล่งโบราณคดีใต้น้ำ และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่เป็นโบราณสถานหรือโบราณคดี ประเพณีและวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ ในพื้นที่ชายฝั่งทะเล รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี

2.4.2 การอุตสาหกรรม พื้นที่ชายฝั่งทะเลมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมากประมาณ 30 แห่ง เนื่องจากเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนา ทั้งด้านความสะดวกในการคมนาคม การขนส่ง สร้างท่าเรือน้ำลึก นอกจากนี้ อุตสาหกรรมจำนวนมากจำเป็นต้องใช้น้ำปริมาณมหาศาลในการระบายความร้อน หรือทำความสะอาด หรือเจือจางของเสียก่อนที่จะปล่อยทิ้ง โดยเฉพาะโรงไฟฟ้าที่ต้องใช้น้ำจำนวนมากในการหล่อเย็นและมีท่าเรือในการขนส่งเชื้อเพลิง เป็นต้น ปัญหาที่พบมักเป็นเรื่องการบังคับใช้พื้นที่ตามผังเมือง ปัญหามลพิษอุตสาหกรรมและการกำจัดของเสีย ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ความขัดแย้งระหว่าง

ชุมชนกับนิคมอุตสาหกรรม ระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการไม่เพียงพอ โดยเฉพาะน้ำใช้ อุตสาหกรรม เป็นต้น

2.4.3 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่ติดทะเลเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำชายฝั่งจึงมีการขยายตัวของพื้นที่เพาะเลี้ยงมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ.2530 – 2538 โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ปลา หอย และปู เป็นต้น ปัญหาที่เกิดจากเพาะเลี้ยง ชายฝั่งที่สำคัญได้แก่ การเกิดโรคระบาด ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การขาดแคลนพ่อพันธุ์และ แม่พันธุ์

2.4.4 ทำนาเกลือ พื้นที่ทำนาเกลือมีประมาณ 120,000 ไร่ โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ใน บริเวณที่ลุ่มน้ำทะเลท่วมในเขตอ่าวไทยตอนบน ส่วนที่เหลือกระจายอยู่ตามจังหวัดในเขตตะวันออกและปัตตานีบางส่วน

2.4.5 แหล่งชุมชนและเมือง การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ส่วนใหญ่ เป็นแหล่งชุมชนขนาดเล็กที่มีอาชีพประมงดั้งเดิมและการค้าขายที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ประมง ส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานแรกๆตามปากแม่น้ำสายหลัก ต่อมาชุมชนมีการขยายตัวเชื่อมโยงกับ ชุมชน ข้างเคียงจนเป็นผืนเดียวกัน กลายเป็นเมืองหลักขนาดใหญ่ขึ้น มีความหนาแน่นจึงเกิดปัญหาด้าน สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ปัญหาที่พบ ได้แก่ ขยะ ของเสียและน้ำเสียจากชุมชน การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ตลอดจนการก่อสร้างรुक้าแนวชายฝั่งซึ่งเป็นที่ดินสาธารณะ

2.4.6 แหล่งป่าไม้ ป่าชายเลนมีสองกลุ่ม คือ กลุ่มไม้โกงกาง ซึ่งจะขึ้นหนาแน่นใกล้ ฝั่งน้ำนอกสุดของป่าชายเลน และถัดเข้ามาเป็นต้นจาก ไม้แสม และไม้พังกา ในอดีตป่าชายเลน มักถูกมองว่าเป็นที่ดินว่างเปล่าไร้ประโยชน์ มีค่าน้อย จึงถูกแปรสภาพไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น เช่น ทำนาุ้ง ซึ่งเป็นการมองข้ามความสำคัญของป่าชายเลนที่มีความสำคัญหลายด้าน เช่น การป้องกัน ลมพายุป้องกันการพังทลายของดินแนวฝั่ง ช่วยทำความสะอาดน้ำเสีย ตลอดจนเป็นแหล่งพักผ่อน หย่อนใจและแหล่งความรู้ รวมไปถึงการให้ผลผลิตจากป่าชายเลน เช่น ไม้พิน วัสดุก่อสร้าง ถ่านไม้ สี กระจายรวมทั้งเป็นแหล่งอาหารและระบบนิเวศที่สำคัญ

2.4.7 การทำเหมืองแร่และเหมืองทราย ในอดีตตึกเป็นแร่ธาตุที่มีความสำคัญทาง เศรษฐกิจของไทย ซึ่งประเทศไทยสามารถผลิตได้ถึง 300,000 ตันต่อปี เหมืองแร่ตึกส่วนใหญ่อยู่ทาง ภาคใต้และดำเนินการทั้งบนบกและในทะเล (บนไหล่ทวีป) ปัจจุบันตลาดแร่ตึกมีลดลงและไม่คุ้มค่า ต่อการลงทุนจึงไม่พบการทำเหมืองมากเช่นในอดีต แต่ยังคงพบการทำเหมืองทรายอุตสาหกรรม ทำให้มีปัญหาของเสียทั้งตะกอนและน้ำเสีย การพังทลายของชายหาด การสูญเสียหรือการลดลงของ คุณค่าทางสุนทรียภาพของชายหาด และที่สำคัญมีผลกระทบต่อระบบนิเวศบริเวณแนวปะการัง

2.4.8 พื้นที่รับน้ำ การจัดการทรัพยากรน้ำบริเวณลุ่มน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการ ผลิตและรักษาน้ำ ทั้งการชลประทาน การผลิตประปา และทรัพยากรอื่นๆ ที่มีน้ำเป็นพื้นฐาน รวมทั้ง

การควบคุมการกัดเซาะพังทลายและน้ำท่วม การป้องกันคุณค่าความงามต่างๆที่เกี่ยวข้อง กับน้ำ น้ำจืดที่ไหลลงสู่ทะเลมีบทบาทที่มีประโยชน์ต่างๆหลายประการ เช่น เป็นตัวช่วยนำตะกอนดินและทรายไปกระจายตามริมฝั่งและแนวชายหาด การรักษาทางน้ำที่สามารถเดินเรือไว้ โดยการขุดลอกตะกอนออก และการป้องกันการแทรกซึมของน้ำเค็มจากทะเลสู่แผ่นดิน

2.4.9 การคมนาคมและขนส่ง ท่าเรือและการขนส่งทางเรือมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้าน การคมนาคมและขนส่งสินค้ามาเป็นเวลาช้านาน ท่าเรือและที่จอดเรือตามแนวชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่เป็นท่าเรือประมงขนาดเล็กไม่มีบทบาทในด้านการขนส่งสินค้า ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาโครงข่ายถนนและทางรถไฟเชื่อมโยงไปยังพื้นที่อื่นๆ เพิ่มเติม

2.5 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการพัฒนา

2.5.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12

วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 คือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 10 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ ความมั่นคงยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ที่ 10 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

2.5.2 ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดจันทบุรี

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับมาตรฐานการผลิตและการตลาดของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 อำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวรวมทั้งจัดเตรียมระบบโครงข่ายบริการพื้นฐานเขตเศรษฐกิจชายแดนให้ได้มาตรฐานและเชื่อมโยงกับประชาคมอาเซียน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวโดยการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้เพียงพอและได้มาตรฐาน

ฐานในระดับนานาชาติ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ยกระดับมาตรฐานการให้บริการด้านการศึกษาพัฒนาอาชีพและบริการสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 อนุรักษ์ฟื้นฟูและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนโดยประชาชนมีส่วนร่วม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องแนวทางในการสร้าง ต่ อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) เพื่อศึกษาและสร้าง แนวทางในการสร้าง ต่ อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี โดยใช้วิธีการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลขั้นต้นจากเอกสารวิชาการ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ จากนั้นจึงเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงและเป็นปัจจุบัน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ขั้นที่สองเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันของพื้นที่ทำการวิจัย

คณะผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นเกณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย 1) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชน 2) ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ภายในอาคารพักอาศัย ร้านค้า และโฮมสเตย์ 3) วิธีการก่อสร้างและข้อจำกัดในการสร้างอาคารภายในชุมชนไร่แผ่นดิน

โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1.1 การรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษารวบรวม ทบทวนข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลัก ได้แก่ รายงานการวิจัย รายงานการศึกษา ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารวิชาการ เอกสารโครงการ เอกสารเผยแพร่ หนังสือ วารสารวิชาการ เว็บไซต์

3.1.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลายรูปแบบในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และกระบวนการในการศึกษา

3.1.2.1 การสังเกต (Observation) โดยใช้การสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อบันทึกข้อมูลในกิจกรรมที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วม สามารถทำการปฏิสัมพันธ์กับ

กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งก็คือชาวบ้านในชุมชนได้โดยตรง และใช้การสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เพื่อบันทึกสภาพภูมิทัศน์ สิ่งแวดล้อม และลักษณะทั่วไปของชุมชนในฐานะผู้สังเกตการณ์

3.1.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยที่ใช้การสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเฉพาะและข้อมูลที่สามารถกำหนดคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ล่วงหน้า และการสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็น และประเด็นปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานการณ์

3.1.2.3 การสนทนากลุ่ม (Focused Group) เป็นการบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางร่วมกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.1 ใช้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการจำแนกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสำรวจเบื้องต้น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ออกเป็นหมวดหมู่ โดยยึดหลักเกณฑ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก

3.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลและพิจารณาหัวข้อปัญหา เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการศึกษาและนิยามปัญหา โดยแบ่งรายละเอียดออกเป็นหัวข้อย่อยดังนี้ 1) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชน 2) ลักษณะการใช้สอยพื้นที่ภายในอาคารพักอาศัย ร้านค้า และโฮมสเตย์ 3) วิธีการก่อสร้างและข้อจำกัดในการสร้างอาคารภายในชุมชนไร้แผ่นดิน

3.3 การกำหนดเงื่อนไขและสร้างแนวทาง

3.3.1 ตั้งสมมติฐาน และกำหนดเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3.2 สร้างแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุง อาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และทรัพยากรทางธรรมชาติภายในพื้นที่ และยังสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน

บทที่ 4 ผลการวิจัย

4.1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และลงพื้นที่สำรวจข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการจำแนกออกมาเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ชุมชนที่มีลักษณะการตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณปากแม่น้ำ หรือชุมชนที่ถูกขนานนามว่าเป็นชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรีนั้นก็คือ ชุมชนบ้านปากน้ำเวฬุ หรือบ้านโรงไม้ เนื่องจากในอดีตมีการทำสัมปทานการตัดไม้โกงกางในพื้นที่ลุ่มน้ำเวฬุ โดยเมื่อตัดไม้แล้วก็นำไม้ที่ตัดได้มารวบรวมไว้ที่ค่าน้ำป่าไม้ที่ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าหมู่บ้านก่อนที่จะส่งต่อไปยังที่อื่น จึงทำให้ชาวบ้านเรียกชุมชนแห่งนี้ว่าบ้านโรงไม้มาจนถึงปัจจุบัน โดยชุมชนแห่งนี้เริ่มก่อตั้งขึ้นช่วงก่อนปี.ศ.2410 ซึ่งผู้ที่เริ่มก่อตั้งนั้นประกอบด้วยกลุ่มคนที่อยู่ตามชายฝั่งของจังหวัดจันทบุรีและคนกลุ่มใหญ่ที่อพยพมาจากประเทศจีน โดยอาศัยมากับเรือขนส่งสินค้าที่เดินทางมาจากเขตพระนคร หลังจากนั้นชาวจีนกลุ่มนี้จึงเริ่มการประกอบอาชีพทางการประมงอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เช่น การทำไ้ปะ การทำเรือลากอวนขนาดใหญ่ ตลอดจนทำการค้าขายกับตลาดทางเขตพระนครและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งนำความเจริญมาสู่หมู่บ้านมากขึ้น

ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำเวฬุที่เชื่อมต่อไปยังอ่าวไทย สภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่นั้นมีลักษณะเป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกางขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก รวมพื้นที่ทั้งหมดประมาณหนึ่งหมื่นไร่ ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์และเต็มไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด โดยในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านปากน้ำเวฬุนั้นยังประกอบไปด้วยชุมชนขนาดเล็กอีกหลายชุมชน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือชุมชนบ้านแหลมหญ้า ซึ่งเป็นชุมชนเป้าหมายของโครงการวิจัย

ชุมชนบ้านแหลมหญ้าเป็นหมู่บ้านที่ขยายตัวมาจากหมู่บ้านโรงไม้ มีลักษณะเป็นหมู่บ้านชาวประมงชายฝั่งขนาดเล็กในเขตทะเลตื้นที่อยู่บริเวณปากแม่น้ำเวฬุที่เชื่อมต่อกับอ่าวไทยทางฝั่งจังหวัดจันทบุรี ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 บ้านปากแม่น้ำเวฬุ ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยมีประวัติความเป็นมาว่าในอดีตพื้นที่บริเวณหมู่บ้านแหลมหญ้ามีต้นหญ้าคล้ายไผ่เตี้ย สูงราว 2-3 เมตร (ปัจจุบันพบเห็นได้ยาก) ขึ้นปกคลุมไปทั่วบริเวณผืนแผ่นดินที่ยื่นออกสู่ปากแม่น้ำ ชาวบ้านนี้จึงเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “แหลมหญ้า”

ในปัจจุบันเนื่องจากสภาพพื้นที่หมู่บ้านอยู่ในเขตชายฝั่งทะเลน้ำตื้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพทำประมงพื้นบ้านเป็นหลัก การสัญจรไปมาระหว่างบ้านต่อบ้านที่อยู่ในฝั่งเดียวกันของคลองน้ำเค็มสามารถเดินไปมาหาสู่กันได้ด้วยทางเดินเท้าสาธารณะ แต่การสัญจรระหว่างบ้านต่อบ้านที่อยู่คนละฝั่งของคลองน้ำเค็มจะต้องใช้สะพานซึ่งมีอยู่เพียงจุดเดียวในการเชื่อมกันระหว่างบ้านทั้งสองฝั่ง และการสัญจรไปมาระหว่างหมู่บ้านต่อบ้านจะต้องใช้เรือเป็นพาหนะ เนื่องจากไม่มีถนน

ลักษณะบ้านเรือน ส่วนใหญ่เป็นเรือนชาวประมงแต่ดั้งเดิม โดยทุกหลังจะไม่มีประตูหน้าบ้าน ไม่มีรั้ว เพราะชุมชนบ้านแหลมหญ้ามีย่านประชากรไม่มากและชาวบ้านในชุมชนก็รู้จักกัน ทำให้ชุมชนแห่งนี้อยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อเหมือนญาติมิตร

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายแสดงลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ภาพที่ 2 ภาพถ่ายแสดงลักษณะทางสัญจรภายในชุมชน

ภาพที่ 3 ภาพถ่ายแสดงบรรยากาศของวิถีชีวิตของคนในชุมชน (1)

ภาพที่ 4 ภาพถ่ายแสดงบรรยากาศของวิถีชีวิตของคนในชุมชน (2)

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ลักษณะการใช้พื้นที่ของคนในชุมชน

ชุมชนบ้านแหลมหญ้าเป็นชุมชนชาวประมงขนาดเล็ก มีลักษณะการตั้งบ้านเรือนขนานไปกับลำคลอง โดยจะมีทางสัญจรหรือทางเดินสาธารณะเชื่อมบ้านแต่ละหลังเข้าด้วยกัน จากการสำรวจพบว่าลักษณะการใช้พื้นที่ของชาวบ้านในชุมชนแหลมหญ้านั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับหมู่บ้านชาวประมงโดยทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่สองส่วนคือพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1.1 พื้นที่อยู่อาศัย ลักษณะในการใช้พื้นที่ในส่วนของพื้นที่อยู่อาศัยนั้น สามารถจำแนกพื้นที่ได้เป็นสองส่วนด้วยกัน โดยพื้นที่ส่วนแรกคือส่วนของลานหรือลานบ้าน เป็นพื้นที่ส่วนหน้าก่อนจะเข้าถึงตัวบ้านหรือส่วนของพื้นที่อยู่อาศัย เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำประมง เป็นพื้นที่ซักล้าง รวมถึงใช้เป็นพื้นที่สำหรับตากสัตว์ทะเล เช่น ตากกุ้ง ตากปลา เป็นต้น โดยพื้นที่ส่วนนี้จะเชื่อมต่อกับทางสัญจรสาธารณะของชุมชน พื้นที่ส่วนที่สองคือ ตัวบ้านหรือพื้นที่ที่ใช้สำหรับพักอาศัย โดยพื้นที่ภายในจะประกอบด้วย พื้นที่นอน พื้นที่นั่งเล่น ห้องน้ำ และครัว ซึ่งบางบ้านก็จะทำเป็นครัวแยกออกมาจากตัวบ้าน

4.2.1.2 พื้นที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะของชุมชนบ้านแหลมหญ้านั้น มีอยู่ด้วยกันสองส่วน ส่วนแรกคือพื้นที่บริเวณศาลเจ้า เป็นพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมและงานประเพณีประจำปีของชุมชน เป็นพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน เพื่อใช้ในการรวมตัวกันทำกิจกรรมและจัดประชุมหมู่บ้าน นอกจากนี้พื้นที่บริเวณศาลเจ้ายังเป็นเหมือนสนามเด็กเล่นให้กับเด็กๆ ในชุมชนอีกด้วย ส่วนที่สองคือทางเดินสาธารณะ เป็นทางสัญจรหลักของชุมชนที่ทำหน้าที่เชื่อมบ้านแต่ละหลังเข้าด้วยกัน ซึ่งบริเวณทางเดินสาธารณะนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่ในส่วนหน้าบ้านของตนเป็นพื้นที่สำหรับตากกุ้ง ตากปลาอีกด้วย เนื่องจากบางบ้านมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด ทำให้ไม่มีพื้นที่กว้างมากพอสำหรับใช้ในการตากกุ้ง ตากปลา เพื่อแปรรูปอาหารทะเล

ภาพที่ 5 ภาพถ่ายแสดงลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนแหลมหญ้า

ภาพที่ 6 ภาพถ่ายแสดงลักษณะของพื้นที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 7 ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ส่วนของคน ใช้เป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำประมง

ภาพที่ 8 ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ส่วนของคน ใช้เป็นพื้นที่สำหรับตากสัตว์ทะเล

ภาพที่ 9 ภาพถ่ายแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของพื้นที่ภายนอกและพื้นที่ภายใน

ภาพที่ 10 ภาพถ่ายแสดงพื้นที่สาธารณะของชุมชนแหลมหญ้า

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ทางสัญจรของชุมชนแหลมหญ้า

ภาพที่ 12 ภาพถ่ายแสดงพื้นที่ทางเดินสาธารณะที่ชาวบ้านภายในชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

4.2.2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนภายในชุมชน

อาคารบ้านเรือนภายในชุมชนมีการวางตัวในลักษณะของการกระจายตัวจากบริเวณปากแม่น้ำที่ติดกับทะเลต่อเนื่องเข้าไปตามลำคลองทั้งสองฝั่ง โดยบ้านเรือนภายในชุมชนนั้นจะมีลักษณะเป็นเหมือนเรือนยาวประมงทางภาคตะวันออก เป็นเรือนไม้ขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนพื้นดินเลนตามแนวฝั่งรูปทรงของหลังคาเป็นหลังคาทรงจั่วที่มีความชันไม่มาก โดยจะหันหน้าจั่วออกสู่ทะเลและหันฝั่งชายคาด้านข้างตัวเรือนขนานไปกับลำคลอง เรือนแต่ละหลังไม่มีการกันรั้วรอบขอบชิด โดยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนภายในชุมชนนั้น จากการสำรวจพบว่ามียู่ด้วยกัน 2 รูปแบบคือ แบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่

4.2.2.1 ตัวเรือนแบบดั้งเดิม เป็นเรือนไม้ขนาดเล็ก มีลักษณะเปิดโล่ง มีชานหรือลานอยู่บริเวณด้านหน้าของตัวเรือน โดยพื้นที่ภายในประกอบด้วย โถง พื้นที่นอน ครีว และห้องน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

ชานหรือลานบ้าน เป็นพื้นที่ส่วนหน้าของตัวเรือน ใช้สำหรับเก็บอุปกรณ์และจัดเตรียมอุปกรณ์การทำประมง ใช้เป็นพื้นที่ตากสัตว์ทะเลจำพวกกุ้ง ปลาเพื่อแปรรูปไว้ใช้ในครัวเรือนและจำหน่าย เป็นพื้นที่วางภาชนะสำหรับกักเก็บน้ำจืดและปลูกผักสวนครัวไว้ใช้ภายในครัวเรือน รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับล้างเนื้อล้างตัวก่อนที่จะเข้าบ้าน

โถง เป็นพื้นที่ส่วนหน้าของตัวเรือนที่เชื่อมต่อกับชาน ใช้สำหรับนั่งเล่น พักผ่อนรับประทานอาหาร และเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านมักใช้นั่งพักเวลากลับมาจากการออกเรือหาปลา ซึ่งพื้นที่ส่วนโถงนั้นจะมีลักษณะเปิดโล่ง อากาศถ่ายเทสะดวก และมีการยกระดับพื้นสูงขึ้นมาจากตัวชาน

พื้นที่นอน เป็นพื้นที่ส่วนที่มีการปิดล้อมมากกว่าส่วนอื่น มีการกันห้องหรือแบ่งพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน โดยตำแหน่งของพื้นที่นอนจะวางติดกับโถงเสมอ เนื่องด้วยบางหลังก็จะใช้พื้นที่ส่วนโถงเป็นพื้นที่นอนด้วยเช่นกัน

ครีว ครีวของแต่ละบ้านมีตำแหน่งการวางแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่จะวางไว้ด้านหลังหรือด้านข้างของตัวเรือนใกล้กับโถง แต่บางหลังจะสร้างเรือนครีวแยกออกมาทางด้านข้างในบริเวณที่เชื่อมต่อกับชาน

ภาพที่ 13 ภาพแสดงลักษณะของการวางตัวเรือนที่เชื่อมต่อกับทางเดินสาธารณะ

ภาพที่ 14 ภาพแสดงลักษณะของการวางอาคารของตัวเรือนแบบดั้งเดิม

ภาพที่ 15 ภาพแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือนแบบดั้งเดิม

4.2.2.2 เรือนสมัยใหม่ เป็นเรือนที่มีการสร้างขึ้นในช่วงหลัง ตัวเรือนมีลักษณะค่อนข้างทึบและมีผนังปิดล้อมทุกด้าน ทิศทางการวางตัวเรือนไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน รูปทรงหลังคาเป็นหลังคาเพิงหมาแหงนซ้อนสองชั้น นอกจากนี้ลักษณะของพื้นที่และลำดับการเข้าถึงก็มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมด้วยเช่นกัน เช่น พื้นที่ส่วนที่ต่อเนื่องจากชานก็จะมีการกั้นผนังและวางประตูเพื่อเข้าสู่พื้นที่ภายใน ไม่มีพื้นที่ที่มีลักษณะกึ่งนอกกึ่งในที่ทำหน้าที่เปลี่ยนผ่านระหว่างพื้นที่ภายนอกภายใน เช่น โถง เหมือนกับบ้านแบบเดิม

ภาพที่ 16 ภาพแสดงลักษณะของการวางอาคารของตัวเรือนแบบสมัยใหม่

ภาพที่ 17 ภาพแสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือนสมัยใหม่

4.2.3 ข้อจำกัดในการเลือกใช้วัสดุ การขนส่ง และวิธีการก่อสร้างภายในพื้นที่ชุมชน

เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่บนพื้นดินเลนตามแนวปากแม่น้ำ พื้นที่โดยรอบเป็นผืนน้ำและป่าชายเลน ดังนั้น การคมนาคมขนส่งของชุมชน จึงเป็นการคมนาคมทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้เรือเป็นพาหนะหลัก ทั้งใช้ในการประกอบอาชีพทำประมง การสัญจรไปมาระหว่างชุมชนใกล้เคียง การเดินทางติดต่อค้าขายกับตัวเมือง รวมถึงขนส่งสินค้าอุปโภคบริโภคจากตัวเมืองมายังชุมชน ดังนั้น ที่ตั้งและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนจึงเป็นเงื่อนไขและข้อจำกัดในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนภายในชุมชน ทั้งการเลือกใช้วัสดุ การขนส่ง และวิธีการก่อสร้าง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.3.1 การเลือกใช้วัสดุ วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนของชาวบ้านนั้น เป็นวัสดุที่สามารถหาได้ง่าย เช่น ไม้เนื้อแข็ง, ไม้ไผ่, เสาคอนกรีตสำเร็จรูป เป็นต้น ซึ่งเป็นวัสดุที่มีน้ำหนักเบา ง่ายต่อการใช้งาน สามารถเคลื่อนย้ายและขนส่งได้สะดวก นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงความคงทนของวัสดุ เนื่องจากอาคารตั้งอยู่บนพื้นที่ที่ติดกับติดทะเลจึงมีปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่ออาคาร ได้แก่ ความแรงของคลื่นทะเล ลมทะเล และความเค็มของน้ำทะเล ซึ่งจะมีผลต่อการกัดกร่อนของวัสดุจำพวกเหล็ก หรือคอนกรีต เป็นต้น ดังนั้นการเลือกใช้วัสดุจึงต้องเลือกชนิดที่ทนต่อการกัดกร่อนของน้ำทะเล หากเลือกวัสดุที่ไม่ทนทานต่อการกัดกร่อนจะทำให้อาคารบ้านเสียหายได้ง่ายส่งผลให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงซ่อมแซม

ภาพที่ 18 ภาพแสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน (1)

ภาพที่ 19 ภาพแสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน (2)

ภาพที่ 20 ภาพแสดงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน (3)

4.2.3.2 การขนส่ง การคมนาคมขนส่งของชุมชนนั้น ใช้เรือเป็นพาหนะหลัก ดังนั้น การเลือกวัสดุที่จะนำมาใช้ในการสร้างอาคารต้องคำนึงถึงวิธีการขนส่งด้วย โดยวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้างนั้นต้องสามารถเคลื่อนย้ายลงเรือได้สะดวก และเมื่อถึงท่าเทียบเรือของชุมชนแล้วก็ต้องสามารถเคลื่อนย้ายไปยังสถานที่ก่อสร้างได้สะดวก ตลอดจนควรคำนึงถึงน้ำหนักของวัสดุที่เลือกใช้ เนื่องจากระยะทางจากตัวเมืองไปยังชุมชนค่อนข้างไกลและใช้เวลานาน ดังนั้นหากขนส่งวัสดุอุปกรณ์ที่มีน้ำหนักมากเกินไปก็จะทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ซึ่งเป็นผลให้ราคาของวัสดุอุปกรณ์และการก่อสร้างมีราคาสูงขึ้นตามไปด้วย

ภาพที่ 21 ภาพถ่ายแสดงพาหนะและลักษณะในการขนส่ง

4.2.3.3 วิธีการก่อสร้าง อาคารบ้านเรือนในชุมชนนั้น ตั้งอยู่บนพื้นดินเลน ดังนั้นจึงเกิดข้อจำกัดของกระบวนการและวิธีการในการก่อสร้าง เพราะขั้นแรกของกระบวนการก่อสร้างนั้น เริ่มจากการตั้งเสา โดยเสาโครงสร้างที่ชาวบ้านนิยมใช้ในปัจจุบันคือเสาคอนกรีตสำเร็จรูปและการหล่อเสาบ้านด้วยท่อใยหิน แทนการใช้ไม้เนื้อแข็งหรือไม้ไผ่ตามวิธีการก่อสร้างแบบดั้งเดิม เนื่องจากเป็นวัสดุที่สามารถหาซื้อได้ง่าย ขนส่งสะดวกและมีความคงทนต่อคลื่นและการกัดกร่อนของน้ำทะเล ส่วนของพื้นและผนังจะทำจากไม้แผ่น เนื่องจากมี น้ำหนักเบาและสะดวกในการก่อสร้าง ส่วนของหลังคา ในปัจจุบันจะนิยมมุงด้วยสังกะสีแทนการมุงด้วยจากตามวิธีการก่อสร้างแบบดั้งเดิม เนื่องจากมีราคาถูก มีน้ำหนักเบา ประกอบและติดตั้งง่าย

ภาพที่ 22 ภาพแสดงวัสดุและลักษณะของการก่อสร้าง (1)

ภาพที่ 23 ภาพแสดงวัสดุและลักษณะของการก่อสร้าง (2)

4.3 ผลการกำหนดเงื่อนไข

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้สามารถกำหนดเงื่อนไขในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารภายในชุมชนบ้านแหลมหญ้า ได้ดังนี้

4.3.1 ด้านที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ของชุมชน

เงื่อนไขหลักที่ควรคำนึงถึงในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารภายในชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้ คือ อัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งในการที่จะทำการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคาร จะต้องเป็นไม่ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ในภาพรวมของชุมชน ทั้งในแง่ของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และในแง่ของวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

4.3.2 ด้านที่ส่งผลต่อระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติ

เงื่อนไขอีก 1 อย่างที่มีความสำคัญไม่แพ้กันในการที่จะทำการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารภายในชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้ ก็คือ การคำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

4.4 ผลการกำหนดแนวทาง

4.4.1 ด้านรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้ นั้น ควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในด้านรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม ดังนี้

4.4.1.1 ขนาดและรูปทรงของอาคาร

กล่าวคือ อาคารบ้านเรือนที่จะทำการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุง ควรจะมีขนาดและรูปทรงของอาคารที่มีความใกล้เคียงหรือสอดคล้องกับอาคารที่มีอยู่เดิมในชุมชน กล่าวคือ ควรสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคาร โดยมีการอ้างอิงหรือสัมพันธ์ไปกับระยะช่วงเสาและความสูงของอาคารส่วนใหญ่ที่มีอยู่เดิมในชุมชน และในด้านของรูปทรงอาคารที่ควรมีการสร้างให้สอดคล้องหรือสัมพันธ์ไปกับรูปทรงหรือภาษาทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่มีอยู่เดิมภายในชุมชน เช่นการสร้างบ้านเรือนที่มีหลังคาทรงจั่ว หันด้านหน้าจั่วออกสู่ปากคลองและหันปลายชายคาเข้าหาทางเดินสาธารณะ ทั้งนี้ การสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารบ้านเรือนที่มีขนาดและรูปทรงที่ไม่สัมพันธ์หรือไม่สอดคล้องไปกับอาคารบ้านเรือนที่มีอยู่เดิมในชุมชนนั้น จะส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพโดยรวมของชุมชนที่อาจทำให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ในเชิงกายภาพของหมู่บ้านชาวประมงพื้นบ้านภายในชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้ได้

4.4.1.2 ระบบพื้นที่ของอาคาร

การสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารบ้านเรือนให้ยังคงไว้ซึ่งระบบพื้นที่ของบ้านเรือนแบบดั้งเดิมของชุมชน กล่าวคือ ตัวบ้านแบบดั้งเดิม (ในปัจจุบันยังคงมีปรากฏให้เห็นอยู่หลายหลังในชุมชน) จะประกอบไปด้วย พื้นที่ชานบ้านที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำหรับเชื่อมต่อจากทางเดินสาธารณะเข้ากับพื้นที่ส่วนตัวที่มีลักษณะกึ่งปิดล้อมของตัวบ้าน, พื้นที่ลักษณะกึ่งปิดล้อมของตัวบ้านที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อพื้นที่ชานบ้านเข้ากับพื้นที่ภายในตัวบ้าน ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัวมากที่สุดของบ้าน โดยการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารที่มีการคำนึงถึงหรือเก็บรักษาระบบพื้นที่ของ

อาคารแบบดั้งเดิมไว้นั้นย่อมจะส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตหรือทำกิจวัตรประจำวัน ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่ใช้งานในพื้นที่ต่างๆ ทั้งภายในบ้าน (พื้นที่ส่วนตัว) และภายนอกบ้าน (พื้นที่สาธารณะ) ให้ยังคงเหลือร่องรอยและสามารถสะท้อนอัตลักษณ์และบรรยากาศของวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านภายในชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้ได้

4.4.2 ด้านการเลือกใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้าง

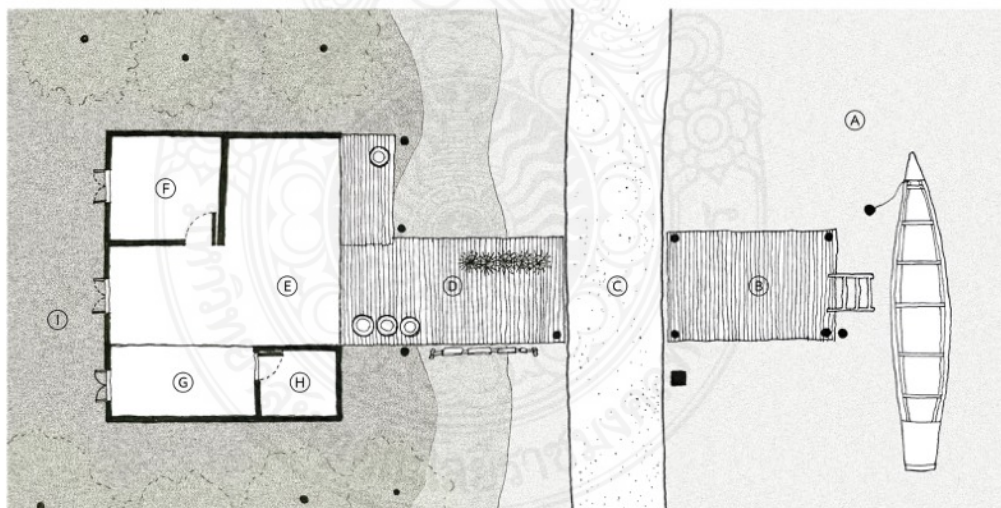
จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุง อาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดินแห่งนี้ ควรคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในด้านการเลือกใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้าง ดังนี้

4.4.2.1 การเลือกใช้วัสดุ

ควรเลือกใช้วัสดุที่สามารถขนส่งทางเรือได้สะดวกหรือจัดหาได้ง่ายในท้องถิ่น ตลอดจนต้องเป็นวัสดุที่ไม่ทิ้งสารปนเปื้อนลงสู่แม่น้ำและดินเลน

4.4.2.2 วิธีการก่อสร้าง

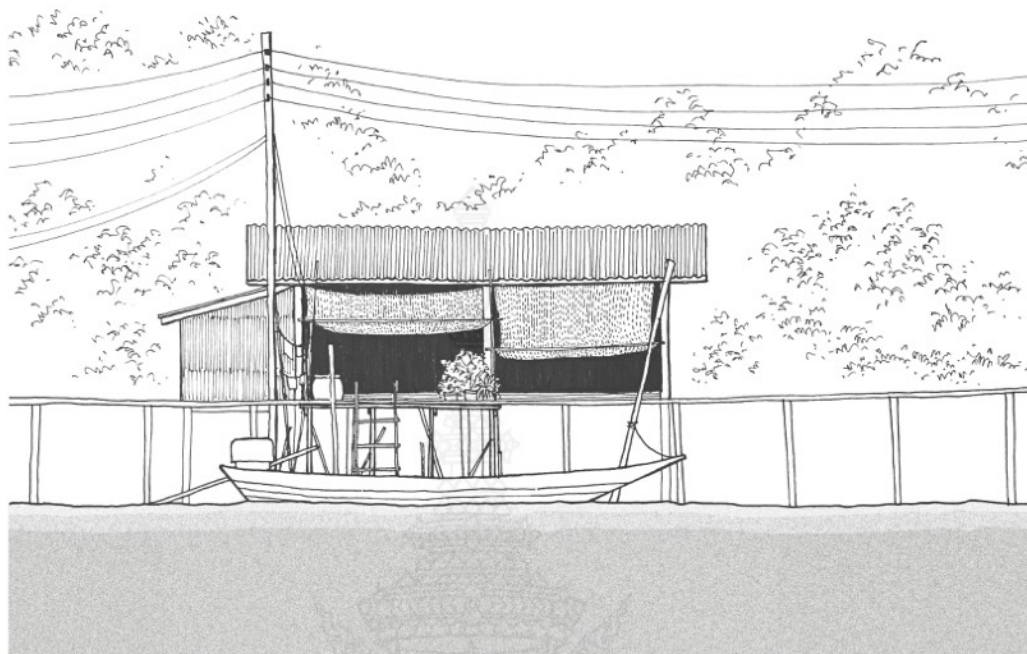
ควรเลือกใช้วิธีการก่อสร้างที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางด้าน การเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพของพื้นที่ เช่น การเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลของน้ำหรือดินตะกอน และทางด้านของเสียงที่จะเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการก่อสร้างที่อาจจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในชุมชนหรือสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้

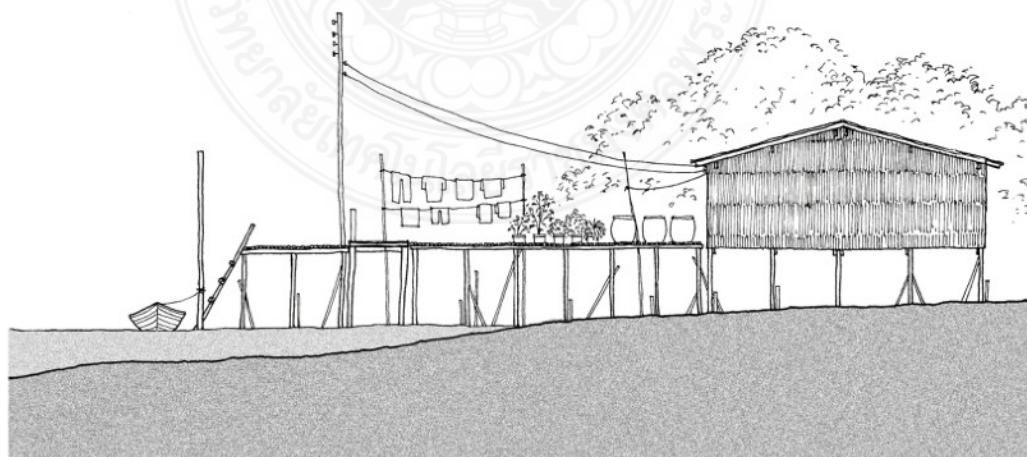
ผังบ้านแบบเดิม

(A) คลอง	(F) พื้นดินอ่อน
(B) ทำน้ำ	(G) ครัว
(C) ทางเดินสาธารณะ	(H) ห้องน้ำ
(D) ซานบ้าน	(I) บริเวณดินเลน
(E) โถง	

ภาพที่ 24 ภาพกราฟิกแสดงผังบ้านแบบเดิม

ภาพที่ 25 ภาพกราฟิกแสดงรูปด้านหน้าของบ้านแบบดั้งเดิม

ภาพที่ 26 ภาพกราฟิกแสดงรูปด้านข้างของบ้านแบบดั้งเดิม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดิน ตำบลบางชัน อำเภอลำลูก จันทบุรีนั้นได้ดำเนินการวิจัยโดยการใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลขั้นต้นจากเอกสารวิชาการ ผลงานวิจัยและการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จริง จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและพิจารณาหัวข้อปัญหา เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการศึกษานิยามปัญหา โดยอาศัยวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นเกณฑ์ ได้แก่

- 1) ลักษณะทางกายภาพของสภาพแวดล้อมและชุมชน
- 2) ลักษณะการใช้พื้นที่ของคนในชุมชน
- 3) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนภายในชุมชน

หลังจากนั้นจึงทำการกำหนดเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสร้างแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ตลอดจนเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน รวมไปถึงผู้ประกอบการภายนอกที่จะเข้ามาลงทุนหรือก่อสร้างในพื้นที่ชุมชนเกี่ยวกับการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว โดยที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และทรัพยากรทางธรรมชาติภายในพื้นที่และยังสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน

จากการดำเนินการวิจัยพบว่า แนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร่แผ่นดินที่ได้ทำการศึกษาวิจัย ควรคำนึงถึงประเด็นทางด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรมคือ อาคารบ้านเรือนควรมีขนาดและรูปทรงของอาคารให้มีความใกล้เคียงหรือสอดคล้องกับอาคารที่มีอยู่เดิมในชุมชน โดยการสร้างบ้านเรือนที่มีหลังคาทรงจั่วหันด้านหน้าจั่วออกสู่ปากคลองและหันปลายชายคาเข้าหาทางเดินสาธารณะ โดยในการ สร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารบ้านเรือนนั้นให้ยังคงไว้ซึ่งระบบพื้นที่ของบ้านเรือนแบบดั้งเดิมของชุมชน โดยตัวบ้านจะประกอบไปด้วยพื้นที่ชานบ้านที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อกับทางเดินสาธารณะ พื้นที่ตัวบ้านส่วนที่มีลักษณะกึ่งปิดล้อมที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ชานบ้าน และพื้นที่ปิดล้อมซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัวที่สุดที่อยู่ถัดเข้าไปจากพื้นที่กึ่งปิดล้อม ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาอัตลักษณ์และบรรยากาศในภาพรวมของชุมชนเอาไว้ ด้านการเลือกใช้วัสดุ ควรมีการเลือกใช้วัสดุที่สามารถขนส่งทางเรือได้สะดวกหรือจัดหาได้ง่ายในท้องถิ่น ตลอดจนต้องเป็นวัสดุที่ไม่ทิ้งสารปนเปื้อนลงสู่แม่น้ำและดินเลน และในด้านวิธีการก่อสร้างอาคารภายในชุมชนนั้น ควรเลือกใช้วิธีการก่อสร้างที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพของพื้นที่ เช่น การเปลี่ยนแปลงทิศทางการไหลของน้ำ

หรือดินตะกอน และทางด้านของเสียงที่จะเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการก่อสร้างที่อาจจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในชุมชนหรือสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้

ซึ่งผลที่ได้จากงานวิจัยนี้นอกจากจะเป็นการสร้างแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร้แผ่นดินที่มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน และยังสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านแล้วนั้น ยังทำให้ชาวบ้านในชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการภายนอกที่จะเข้ามาลงทุนหรือก่อสร้างในพื้นที่ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ของชุมชน วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ตลอดจนก่อให้เกิดการตระหนักถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นหากไม่มีการอนุรักษ์ การวางแผนรับมือและการจัดการอย่างเหมาะสมแต่อย่างไรก็ตามแนวทางในการสร้าง ต่อเติม หรือปรับปรุงอาคารสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนไร้แผ่นดินนั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการภายนอกที่จะเข้าไปก่อสร้างในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนนั้นมีการนำแนวทางนี้ไปเป็นกรอบหรือนโยบายในการพัฒนาชุมชนต่อไป จึงจะก่อให้เกิดผลลัพธ์อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ชลธิชา มาลาหอม. 2555. “อัตลักษณ์ชุมชนรากฐานสู่การศึกษา”. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1(19): 41.

ศิริลักษณ์ เมฆอ่อน. 2556. “ผลกระทบการท่องเที่ยวต่ออัตลักษณ์ชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอัมพวา”. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 12 (ประจำปี 2556): 4.

อภิญา เพ็ญฟูสกุล. 2546. อัตลักษณ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ. สาขาสังคมวิทยา สำนักงาน. คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ไทยรัฐ. (2563). บางชันโมเดล ชุมชนไร้แผ่นดิน. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2563. จาก :<https://www.thairath.co.th/content/446286>

เดลินิวส์. (2563). ถอดบทเรียน ‘หมู่บ้านไร้แผ่นดิน’ ระดมสมองแก้ปัญหาสิทธิชุมชน. สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2563. จาก :<https://www.dailynews.co.th/article/262620>

Morgan, N. and Pritchard, A. 1998. Tourism Promotion and Power: Creating Images, Creating Identities. Chichester: John Wiley.

Cox, H. 1968. The Restoration of a Sense of Place. Toronto: Ekistics 25.

Relph, E. 1980. Place and Placelessness. London: Pion.

ไม่มีเนื้อหาจากต้นฉบับ

